

Doina Condrea Derer despre Silvio Guarnieri, cu un document inedit

Doina Condrea Derer, unul din cei mai importanți italieniști din România, a dedicat personalității lui Silvio Guarnieri (1910–1993) un excepțional volum monografic, *Silvio Guarnieri. Universitar în România și Italia* (Ed. ICR, București, 2009). Acesta a trăit zece ani în România (1938–1948), perioadă în care a fost directorul Institutului Italian de Cultură, secția din Timișoara, implicându-se activ și în viața culturală a timpului. Prezentăm capitolul dedicat activității sale publicistice în România, alături de o scrisoare inedită oferită spre publicare de doamna prof. Derer.

O scrisoare inedită, semnată Silvio Guarnieri

Profesorul Silvio Guarnieri, care o avusese cândva drept oaspete pe italianista și românișta Andreia Vanci împreună cu soțul ei (ing. Barbu Roman) și fiica lor (Alina), i-a scris acesteia în 1991, la Paris, unde se stabiliseră din 1980, invitând-o cu familia la Feltre. S-a semnat nu doar pe el, ci și pe soția lui, Franca. Din puținele rânduri expediate reiese încă o dată cât de legat era autorul lor de România. De remarcat că profesorul se gândea la București, și nu la Paris, cum a corectat cu stiloul. Misiva a fost scrisă la mașină. Cu stiloul apar doar corectura și, firească, semnătura.

Scrisoarea i-a fost trimisă Doinei Condrea Derer (despre care este vorba în misivă) de Andreia Roman Vanci.

Feltre, 29 dicembre 1991

Carissima Andreia,

la Sua cartolina ci fa sperare che infine, e fra non molto, ci verrete a trovare, Lei, Barbu ed Alina. Ormai non ci siamo rivisti da tanto tempo, da tanti anni; non rimandate ancora questa visita, se volete trovarci ancora vivi; perché siamo vecchissimi!

Siamo lieti di sapere che state bene e ci pare anche di capire che siete completamente ambientati a Parigi. Noi della Romania da tempo non sappiamo più nulla. Invano abbiamo cercato di riprendere i contatti con gli amici che ancora vi abbiamo, ma nessuno risponde alle nostre lettere e di Doina neppure sappiamo se sia a Bucarest od a Milano. Peccato, perché alla Romania siamo ancora legati. Ora attendiamo con desiderio la vostra venuta perché con essa voi ci porterete qualcosa di ^{Parigi} ~~Bucarest~~ me anche qualcosa della Romania.

A voi tutti il nostro più fervido augurio di un sereno 1992 ed il nostro abbraccio affettuoso.

Silvio e Franca Guarnieri

Doina Condrea Derer: Silvio Guarnieri în România

Dincolo de activitatea cotidiană a secției din Timișoara programată și dusă la capăt de el, care cuprindea și lecții de limbă și literatură italiană, tânărul Guarnieri a ținut cursuri de limbă și cultură italiană la Politehnica din Timișoara, bucurându-se de o largă audiență. În timpul vizitei lui din 1966 în orașul de pe Bega, Andreia Vanci de la Catedra de Limbă și Literatură Italiană de la Universitatea din București, care îl însoțea, a avut impresia că toți locuitorii îl cunoșteau și îl revedeau cu bucurie pe cel care le fusese, cu 28 de ani mai înainte, nu doar concetățean, ci și dascăl și maestru.

În plus, la primele lui prestații ca slujbaş al statului italian, Silvio Guarnieri a încurajat unele inițiative românești și a intrat în legătură cu oamenii de cultură ai locului. La un an de la venire, în 1939, publica, în cadrul Institutului de Cultură Italiană, postfața la volumul lui Aurel Cosma *Tracce di vita italiana nel Banato* (*Urme de viață italiană în Banat*) și făcea prezentarea unei cărți a lui Octavian Metea publicate la editura „Fruncea” (unde aveau să apară volumele cu traduceri de poezii de Ugaretti, în 1943, și de Montale, în 1945). După cum se știe, editura era legată de săptămânalul omonim – săptămânal de informare politică, economică și culturală, devenit în 1933 revistă de cultură, sub conducerea lui Nicolae Ivan, care i-a asigurat apariția până în 1944.

Postfața la volumul Aurel Cosma, *Tracce di vita italiana nel Banato*

Prin spiritul ei, postfața proaspătului diplomat italian la Timișoara pare să fi fost răspunsul firesc la introducerea lui Aurel Cosma la propriul volumaș, venată de retorica dulceagă ce emfaticizează de regulă discursul despre frăția românilor cu descendenții direcția ai romanilor. Conform obiceiului – și astăzi întâlnit, deși cel mai adesea reacția interlocutorilor este de condescendență mirat-retorică –, acesta din urmă făcea apel la consanguinitate: „Ne leagă imperativa lege a sângelui ca și ghesul inimii noastre, cu pulsații latine” (Aurel Cosma, *Tracce di vita italiana nel Banato*, con una Nota di Silvio Guarnieri, edizione dell'Istituto di Cultura Italiana in Romania, sezione di Timișoara, 1939, p. 5).

În șaptesprezece sumare capitole, A. Cosma semnală diacronic – prin mari salturi, cum realmente au fost – prezențe preromane, romane și italiene, până în epoca Luminilor când Francesco Grisellini și-a încheiat rodnicul sejur trienal în Banat. În realitate, el doar a numit personalități și evenimente despre care acesta din urmă a lăsat o solidă documentație, în sute de pagini publicate simultan (în 1780) în germană și italiană, la Viena și la Veneția. Poate că broșura autorului român ar fi avut mai mult miez dacă ar fi luat seama la textul înaintașului său. Referindu-se la zona din jurul Timișoarei, în *Scrisoarea I* adresată comandantului chezarocrăiesc al urbei, Grisellini scria: „Ar fi de dorit să o descrie cineva, deoarece are o mulțime de lucruri memorabile, meritând atenția savanților și naturaliștilor, cât și a oricărei alte persoane, cărora niște informații reale și exacte le-ar putea da un îndemn. [...] Iar aceasta cu atât mai mult într-un secol atât de luminat ca al nostru” (Francesco Grisellini, *Încercare de istorie politică și naturală a Banatului Timișoarei*, Facla, Timișoara, 1984, p. 28). Trebuie amintit că tratatul științific – pentru că asta este, în cele din urmă – are o ramă epistolară prin incipitul și finalul capitolelor sale.

La spiritul acestor pagini lua bine aminte Silvio Guarnieri, capitalizând și plusul derivat din mai marea distanță temporală. Reparcurgând și el etapele prezenței peninsularilor în Banat, nu uita de motivul prim al imigranților și de durata șederii fiecărui val, pentru a compara treapta de civilizație pe acre se aflau noii veniți cu a autohtonilor. Pentru că romanitatea – comună nouă și italienilor –, arată el, în condiții istorice diferite, a fost pentru occidentali temelia progresului și înfloririi, în vreme ce pentru noi, un element de coeziune și apărare, punct de referință în zbaterea supraviețuirii identitare. S. Guarnieri observa că motivației comerciale sau militare din vremea romanilor i s-a adăugat ulterior cea catolică, nu mai puțin ambițioasă, chiar dacă nu a prevalat asupra primeia. În schimb, pe vremea Habsburgilor, italienii veneau în grupuri restrânse în Banat, ca să presteze „o muncă bine retribuită, stăpâni pe o meserie sau o anumită tehnică, împinși nu de foamea de pământ, ci de câștig; era vorba mai ales de muncitori foarte apropiați ca mentalitate și obiceiuri de mica burghezie, numai că puțini s-au stabilit aici, majoritatea preferând să se întoarcă în țara de baștină” (Silvio Guarnieri, *Nota*, în volumul lui Aurel Cosma citat, p. 62).

Legăți, prin îndeletnicirile lor, de urbe, nu de ogor sau de vite (cum erau cel mai adesea ceilalți imigranți), italienii își lichidau afacerile pentru a face calea întoarsă în vremuri de restriște: războaie, epidemii etc. Ceea ce îi împingea după o vreme pe conaționali lui cam din toate timpurile spre casele lor – consideră Silvio Guarnieri – era faptul că „greu s-ar fi putut adapta uni nivel de viață diferit și adesea inferior celui cu care erau obișnuiți” (idem, p. 63).

Nu fusese uitat nici statutul dezavantajat al românilor transilvăneni, care, sub valurile năvălitorilor și dominației străine, fuseseră obligați „să se agațe de o tradiție ce încă mai amintea de punctul-limită al evoluției lor” (idem, p. 59) sau fuseseră împinși înapoi pe scara civilizației, ceea ce explică de ce – cu puține excepții – nu ei, ci coloniștii veniți de altundeva i-au asimilat pe puținii peninsulari rămași. Aceasta ar explica și valorificarea cu hiaturi și defazată a posibilităților de dezvoltare culturală și civică, create prin repetatele contacte cu italienii și, prin ei, cu Occidentul. Pentru că atât episcopul Gerardo Sagredo, misionar catolic în Banat (secolul al XI-lea), cât și generalul Enea Silvio Caprara sau contele Luigi Ferdinando Marsigli (secolul al XVII-lea), prințul Eugen de Savoia, baronul-guvernator Giuseppe di Brigido (pe vremea lui Iosif al II-lea), pentru a nu mai vorbi de iluministul venețian Francesco Grisellini (geograf, istoric, desenator, cartograf, economist, etnograf, botanist) „au readus Banatul în sfera civilizației occidentale”, refăcând punțile între două lumi ce avuseseră cândva aceleași obiceiuri și guvernare.

Dar lungile secole de izolare explică de ce românii – scria Guarnieri în 1939 –, fixați „la un anume mod de viață, devenit obișnuit, nu se despart de el fără păreri de rău; este revolta firească a celor mai simple sentimente împotriva deformării impuse de convențiile sociale, lupta inevitabilă dintre mentalitatea țărănească și cea de la oraș, suspiciunea cu care cel educat în mijlocul a puține, fruste obiceiuri privește lipsa dezinvoltă de prejudecăți a noului bogătaș obișnuit să-și împingă la extrem mondenitatea” (idem, pp. 65-66).

Din păcate, profesorul Silvio Guarnieri – care, în ciuda voitei sobrietăți, nu se sfia să repete public, la noi și în Italia, că România însemna pentru el mai mult decât oricare altă țară străină – nu a mai revenit asupra subiectului; ar fi fost cel mai indicat să ne spună în ce măsură ritmul reacției noastre la stimulii benefici alogeni se schimbase după o jumătate de veac.

Postfața la volumul Octavian Metea, *Viața de poveste a lui Badea Cârțan*

Așa cum scrie pe copertă, volumașul lui Octavian Metea cuprinde, de asemenea, „o prezentare în limba italiană a dlui Prof. Silvio Guarnieri și trei portrete ale ciobanului”. În postfața de câteva pagini intitulată *Nota su Badea Cârțan*, directorul secției din Timișoara a Institutului de Cultură Italiană din România își expunea punctul de vedere despre „întâmplarea ușor ciudată a păstorului patriot” (*op. cit.*, p. 85).

Cu o frazare alertă față de cea obișnuită, este caracterizată istoria românilor, „popor de păstori și țărani, constrâns să trăiască în munți, să-i stoarcă anevoioasele resurse, în timp ce câmpia era cutreierată de cele mai felurite horde de invadatori, înconjurat prin urmare de tot soiul de populații slave sau slavizate, purtat firesc, datorită raporturilor comerciale și schimburilor necesare, să le adopte treptat obiceiurile și limbajul, în sfârșit, supus și exploatat de stăpâni mai abili și mai cruzi în folosirea armelor sau având în spate o treaptă de civilizație mai avansată” (*idem*, p. 85).

Precizările de mai sus erau necesare pentru a explica un lucru știut de toți românii, dar nu și de străini: că dorința de independență și de diferențiere de cei din jur explică exaltarea ascendențelor, a originii romane: „Aceasta este puterea miturilor, capabile să rezume într-o frază pe înțelesul tuturor, actuala vitalitate a unui grup uman”, remarca Silvio Guarnieri (*idem*, p. 86).

Nu mai puțin interesantă este imaginea pe care și-a făcut-o italianul despre păstorul din Cârțișoara care, în drumul lui, nu se lăsa distras de ceea ce vedea, pentru a se concentra asupra punctului *terminus* al călătoriei, „cu naturalețea hotărâtă” a oamenilor simpli, ingenui „care nu separă gândul de acțiune”; ceea ce a funcționat ca o binevenită pavăză (*idem*, p. 87).

Din întâmplările evocate de Octavian Metea, mai întâi la o conferință ținută la Institutul de Cultură Italiană din Banat și apoi în volum, autorul postfeței a reținut semnificația câtorva: zilele petrecute în închisoare nu au fost trăite de oier ca „o experiență umilitoare”, ci, dimpotrivă, i-au sporit îndârjirea „omului cinstit lovit de o ofensă nedreaptă; ghidat fiind de intransigență”, în mintea lui, „noțiunile de bine și de rău nu se pot confunda și nici împleti” (*ibidem*).

Cu detașarea îngăduitoare a celui situat ex-centric referentului, Silvio Guarnieri presupunea că, în condițiile altor coordonate geografice „atitudinea păstorului putea să pară uneori, din cauza naivității ei, ridicolă”. Nu excludea nici posibilitatea ca ștregarii din Roma să se fi distrat pe seama lui sau ca paznicul pieței care îl surprinsese dormind sub coloana lui Traian să-l fi crezut „un vagabond nu tocmai zdravăn la minte”; după cum își imagina că, „plin de el, cum era datorită pseudodecorațiilor lui, portarul galonat de la hotel, căruia [badea Cârțan] i se adresase întrebând de cine știe ce persoană importantă, nu fusese desigur măgulit când a fost numit frate de acel zdrențăros” (*idem*, p. 89).

Dar tânărul diplomat italian înțelegea de ce românilor, oierul, care nu voia să pară mai mult decât ceea ce era, le era aproape și atunci, în 1939; aprecia că aceștia nu își dezmințeau originea țărănească, că găseau în populația rurală „forța cea mai durabilă și autentică a națiunii” (*idem*, p. 90), intuind pericolul improvizației în procesul rapid de modernizare. În sfârșit, considerând că simplului păstor nu trebuia să i se ceară mai mult decât făcuse, observa că și pentru cei cu un nivel superior (pentru care cititul și însușirea istoriei romane nu pun probleme), rămâne un model de perseverență pe calea cuceririlor intelectuale.

Alte contribuții în sfera istoriei

În sfera istoriei, el a avut și alte contribuții. La finele lui 1939, i-a apărut articolul *Românii și italienii în Banat* (în «Curentul literar», 31 decembrie, p. 8-9). La nici două luni, pe 4 februarie 1940, îi apărea în același ziar articolul *Daci și Romani*. Cu același titlu, dar în italiană (*Daci e Romani*) și mult mai dezvoltat, ca postfață, completa lucrarea lui Aurel Cosma *Considerazioni sull'origine dei romeni*, Edizione dell'Istituto di Cultura Italiana in Romania, Sezione di Timișoara, 1940, Timișoara.

În restrânsele sale pagini, Guarnieri pornea de la două idei. Prima, că o națiune recent unificată, precum România, avea un plus de energie și entuziasm, „deoarece doar o lungă experiență ne face să acceptăm scepticismul” (*idem*, pp. 41-42), în timp ce libertatea recent cucerită creează iluzia că orice victorie ulterioară va fi ușoară. A doua idee se referă la istoria cunoscută pe băncile școlii, care marchează pe oricine, chiar și în condițiile unei insuficiente cercetări a trecutului.

Pentru români – constata și el – istoria fusese o luptă pentru păstrarea și cucerirea independenței. Însă lipsa unor documente sigure „lasă loc improvizațiilor și sentimentului” (*idem*, p. 43), care contrapun atitudini diferite, recte exaltarea dacilor primitivi, dar curajoși și mândri, cu un Decebal legendar și, dimpotrivă, exaltarea puternicilor romani, ce nu au nevoie de aura romantică a unei „vitejii disperate”. După Guarnieri însă, faptele istorice arată, ca și în alte situații, că lucrurile nu au fost atât de nete. El amintea de relațiile dintre strămoșii românilor anterioare cuceririi romane, relații care facilitaseră și întăriseră colonizarea; de asemenea, de migrarea, pe urmele soldaților, a populației sărăcite din Peninsulă, în căutarea unor mijloace de subzistență, ca și de meseriașii romani sau neromani (ce își însușiseră obiceiurile romanilor), veniți la marginea imperiului ca să-i învețe pe băștinași cum să construiască fortărețe și mașinării de război. Cu toate acestea, italianul găsea, ca atâția alții, surprinzătoare asimilarea limbii și obiceiurilor romane de către daci și avansa două supoziții: prima – că fenomenul fusese posibil datorită înfrângerii definitive a dacilor, spre deosebire de cucerirea galilor sau a germanilor, care fusese mai dificilă; a doua – că, de dragul

privilegiilor, a condițiilor impuse de cuceritori, puținii conducători ridicați după dispariția lui Decebal și a căpeteniilor lui acceptaseră totul.

Publicațiile românești și atenția asupra patriei. Volumul *Adevărata față a Italiei*

Ca participare efectivă la mișcarea culturală și de idei de la noi din țară se constituie și articolele încredințate mai multor publicații românești, de care nu s-a dezis nici după ce s-a impus cu lucrări de anvergură. Unele au intrat în volumul ce relua titlul articolului *Adevărata față a Italiei* publicat în «Luptătorul bănățean», I, nr. 63/25 noiembrie 1944. Cartea omonimă – tipărită de Editura Frontului Antifascist al Italienilor din România, Timișoara, 1945, 170 p., și dedicată „memoriei lui Marcel Griffon” – stă mărturie, cum scria F. Potra, în privința faptului că Silvio Guarnieri își îndrepta și din străinătate atenția asupra patriei lui. Așa cum ne informează o notă finală, prețioasă pentru clarificările conținute, culegerea de articole, considerată de autor un fel de „jurnal pasionat”, este alcătuită din 20 de texte, „note, articole, corespondențe, eseuri, scrise între Noiembrie 1944 și Iulie 1945, primele în ziarul «Luptătorul Bănățean», în săptămânalele «Tineretul luptător», «Lupta patriotică», «A világ», «Oglinda» și în bilunarul «Vrerea»” (în volumul sus-citat, p.165). Tot din notă aflăm că temele fuseseră tratate și cu ocazia ciclului de conferințe „Italia nouă” ținute de el la sediul timișorean al Institutului de Cultură Italiană, între noiembrie 1944 și aprilie 1945. Sunt indicate și sursele istoriografice italiene și franceze, alături de emisiunile posturilor de radio italiene și de propriile constatări. Materialele redactate de autor în limba lui maternă au fost traduse de Florian Potra și Nicolae Țoia, cei care i le-au corectat probabil și pe cele scrise de el în română. Acestea din urmă pot fi depistate după unele construcții ușor forțate sau calchiate după limba italiană, cum s-a văzut și se va vedea din unele pasaje redate în cele ce urmează.

Fiind vorba de intervenții menite să aibă un impact politic imediat, stilul este cel adecvat menirii lor. Iată propoziția introductivă a primului articol, din noiembrie 1944, cel care dă și titlul întregii culegeri: „Timp de douăzeci și unu de ani propaganda fascistă a umflat presupusele realizări ale regimului Mussolini în Italia” (idem, p. 7). Pentru a o contracara, mai ales în fața celor care „au crezut și au susținut – în baza acestei propagande șirete – că Italia a fost făcută și refăcută de fascism”, amintea că, în ziarul «Tribuna», profesorul G. Călinescu le arătase naivilor că „a existat întotdeauna o *Italia mare, Italia lui Dante și Michelangelo, a lui Galilei și a lui Verdi*” (idem), de a căror glorie fascismul profitase.

În această primă luare de poziție publică după căderea dictaturii din Italia, Guarnieri numea statul corporativ fascist „o farsă grotescă, stat revoluționar doar pe hârtie, în realitate gândit pentru a înregimenta un mare număr de funcționari fasciști ambițioși sau șomeri” (idem, p. 8). Învinuia regimul de lipsirea de libertate a cetățenilor, aducând la cunoștință că doar în primii patru ani, ani cu „guvern de semidictatură”, numărul victimelor se ridicase la o mie.

În contrast cu declarațiile până atunci oficiale, S. Guarnieri pune Italia trecută („în ea s-a născut catolicismul, ea a creat umanismul” – *Revoluții și reacțiuni în Italia modernă*, în volumul citat, p. 35) sau a celor mulți, din cea modernă.

În articolele succesive, diplomatul italian trecea în revistă aspecte ale fascismului real, altfel decât cel din declarațiile oficiale: agresiunea expansionistă (v. *Italianii n-au luptat*), manipularea tradițiilor dragi italienilor (*Ballila*), victimele lui – don Minzoni, Matteotti, Amendola, Pilati, Gobetti, Rosselli, Gramsci, alături de alte câteva sute (v. articolele *Matteotti*, *Gramsci*, *Bruno Buozzi*, *Morți pentru libertate*).

Numit în mai toate aceste materiale, dictatorului italian i-a rezervat două articole: *Mussolini* («Lupta patriotică», II, 19 mai 1945), și *Două discursuri*, incluse apoi în volumul *Adevărata față a Italiei*.

Un studiu analitic, de cca 45 de pagini, bine documentat, susținut cu date istorice verificabile, radiografia situația în iunie 1945, la nu multă vreme după schimbarea regimului; el nu se limita însă doar la o prezentare descriptivă, cum poate induce în eroare titlul, *Lupta italienilor împotriva fascismului*.

Printre figurile exemplare, Silvio Guarnieri s-a oprit (în suita de evocări făcute în «Lupta patriotică», III, nr. din 4 și 11 iunie) și asupra inginerului italian Luigi Rozzi, ridicat de SS din locuința lui din Sesto San Giovanni (Milano) – v. *Numărul 202.133 povestește*. Întemnițat la Mauthausen, plimbat prin alte patru lagăre de concentrare și readus la Mauthausen, inginerul avusese puterea să reziste în fața acelei „cruzimi organizate, a unui atât de hotărât dispreț pentru orice valoare omenească” (v. volumul citat, p. 98).

Este din nou una din rarele ocazii în care Guarnieri a lăsat să se vadă o zvâcnire afectivă dincolo de platoșa asepticii autocontrol: „Și Rozzi pleacă, zâmbitor, ușor mișcat. Ne îmbrățișăm; încercăm durerea despărțirii; în cele zece zile am simțit pătrunzând în noi durerile lui, am simțit crescând în noi spasmele revoltei lui; încercasem cu elan și cu dăruire să-l răsplătim cu dragostea noastră” (idem, p. 105).

Tot ca figură exemplară este evocată, în două pagini, o altă victimă a fascismului, maestrul mecanic Bruno Buozzi, secretarul sindicatului muncitorilor metalurgiști italieni. Bine cunoscut de Mussolini din perioada lui socialistă, Buozzi fusese constrâns la ani grei de emigrare, după dizolvarea parlamentului, când toate partidele tradiționale fuseseră scoase în afara legii. Luat prizonier în Franța de nemți, fusese trimis în închisorile din Italia și, după o scurtă paranteză, la căderea dictaturii, ajunsese din nou pe mâna nemților, la Roma, unde a murit alături de mulți alții.

Clarvăzător, intuind ceea ce avea să urmeze după mai bine de douăzeci de ani de constrângeri și refulări, articolul *Retorice și entuziasme* (redactat anume în ziua eliberării Italiei – 25 aprilie 1945) semnală pericolul

devierilor compensatorii: revărsări sentimentale, patetism, lacrimi etc. Tocmai pentru a da valoarea cuvenită înflăcărilor de fond, autorul invita la cenzurarea propriului ton, la măsură, pătruns și el, ca majoritatea italienilor fasonați de secole de cultură și umanism, de spiritul a ceea ei numesc *decoro* (cuvânt, decență). De altfel, cu o lună mai înainte oferise într-un reportaj o mostră de cum se cădea să fie trăite schimbările, momentele de cotitură, relatând o scenă reală, surprinsă la Belgrad și considerată emblematică. În *Trei zile la Belgrad (reportage)* («Lupta patriotică», III, nr. 11 și 13 din martie, respectiv nr. 15 din aprilie 1945), alături de admirația pentru demnitatea cu care sârbii trecuseră prin război și începeau reconstrucția, le aducea omagiul lui miilor de italieni făcuți prizonieri pe frontul de est, dintre care mulți, dacă putuseră, se alăturaseră partizanilor lui Tito, precum cei din celebra Divizie Garibaldi.

În capitala Serbiei văzuse un batalion de conaționali, prizonieri, obligați să muncească în fabricile de material belic ale Iugoslaviei eliberate de partizanii locali. În acele condiții neprielnice, surprindeau aspectul exterior al acestora (mizer și totuși, atât cât se putea, îngrijit) și jovialitatea lor: „Erau bărbați tineri și mai în vârstă, îmbrăcați în fel și chip, unii aproape în zdrențe, cu vestoane prea largi sau prea strâmte, rupte, peticite, cu pantofi scâlciți și pantaloni complet deformați. Mărșăluiau și cântau; nu voiau să se ascundă, dimpotrivă, să iasă în evidență, mizeri și țănoși, după o zi de trudă, bine rași, cu pieptul scos în afară, cu boneta lăsată pe ceafă, zâmbitori, aruncând ocheade și invitații femeilor care treceau pe drum. Oamenii ieșeau în prag, se uitau; femeile surădeau răspunzând zâmbetelor; între admirație și uimire, poate și cu un dram de resentimente, de invidie, bărbații murmurau: ce vrei, italieni”.

Cu același sentimente a fost scris și articolul *Trei zile la Budapesta* (aprilie 1945), unde relata despre ajutorul primit la Timișoara de la un colonel sovietic pentru a transporta un minim necesar de hrană și păături pentru un grup de 400 de italieni (bărbați, femei și copii) din Ungaria; reținuse vorbele militarului, că venea cu sporită plăcere în ajutorul italienilor fiindcă se purtasera bine cu rușii în timpul războiului, „cu toate că fascismul îi constrânse la un război blestemat” (v. volumul citat, p. 41).

Cum s-a menționat, demascării fascismului îi consacrase în 1945 mai multe materiale, începând cu prezentarea unora din victimele ilustre ale acestuia: Gramsci și Matteotti. Primul, a cărui poveste, „ca și a partidului său e o poveste de eroică înfrângere” (idem, p. 83), fusese comemorat cu articolul *Antonio Gramsci, 8 ani de la moartea lui*, găzduit de «Luptătorul bănățean», II, nr. 193, aprilie 1945, reluat cu titlul *Antonio Gramsci* (în «Lupta patriotică», II, din 2 mai). Cel de-al doilea, numit un „socialist moderat” (v. volumul mai sus citat, p. 22), a fost evocat în «Luptătorul», II, nr. 230/13 iunie, în articolul *Giacomo Matteotti*. Cei doi antifasciști au constituit și tema unora dintre conferințele ținute de Guarnieri la Institutul de Cultură Italiană din Banat. Le-a dublat în presa scrisă cu: *Lupta italienilor împotriva fascismului* («Lupta patriotică», II, 21 mai 1945), *Bruno Beozzi* («Luptătorul bănățean», II, nr. 224, iunie), *Morți pentru libertate: Giacomo Matteotti și Carlo Rosselli* («Oglinda» din 15 iunie-1 iulie). Despre momentul de tranziție spre o societate democratică a tratat în *Prin suferințe se clădește o lume nouă* («Vrerea», VI, nr. 5-6, martie 1945) și *Retorice și entuziasme* (idem, nr. 7-10/aprilie-mai).

Rezultatul referendumului istoric din Italia, care penalizase monarhia, a fost salutat de diplomat în țara noastră cu *O nouă republică, Italia* (v. «Banatul», nr. 124, din 8 iunie 1946). În același spirit este și concentratul articol *Note despre istorie* din «Vrerea», VII, nr. 9-10/septembrie-octombrie 1946.

Publicații despre literatura din Peninsula

Dar publicului românesc îi aducea informații de primă mână și din domeniul literaturii din Peninsula, cu *Eugenio Montale* (în «Lupta patriotică», III, nr. 9, februarie 1945), cu *Prezentarea* din amintitul volum *Poeme de Eugenio Montale* (alese și traduse de Petru Sfecta), cu studiul *Cultura italiană în fața fascismului* (v. «Revista Fundațiilor Regale», XII, nr. 3, noiembrie 1945) și nu doar cu ciclul de conferințe „Italia nouă”, început, cum a fost specificat, în toamna lui 1945 la institutul pe care îl conducea, ciclu continuat până în luna aprilie a anului următor. Studiul *Tineri prozatori italieni* («Vrerea», VII, nr. 1-2/februarie, respectiv nr. 3/martie 1946), reluat cu titlul ușor modificat, *Tineri naratori italieni*, în «Revista Fundațiilor Regale», LXIII, nr. 4/aprilie 1946, le făcea familiare celor interesați numele unor oameni de litere de nu foarte mult timp intrați în atenția unui public mai larg din Peninsula.

Se adaugă prezentarea unui poet și prozator de succes cu articolul *Aldo Palazzeschi*, publicat în paginile revistei «Vrerea», VII, nr. 11-12 /noiembrie-decembrie 1946, continuat în numerele următoare, VIII, nr. 1-2/ianuarie-februarie 1947, precum și un consistent studiu *Enrico Pea* (în volumul colectiv *Saggi di filologia e di filosofia. Collezione di Studi e testi italiani e romeni*, București, Bucovina, J. E. Torouțiu). Ca scriitor original, Guarnieri i s-a prezentat publicului cititor din țara noastră cu un fragment din romanul *Satul tatălui meu în timpul invaziei*. «Vrerea», VI, nr. 1-2/ianuarie 1945) și cu un altul extras din *Autobiografia giovanile di anonimo scrittore contemporaneo*, apărut cu titlul *Monumentele Vitarii*, în traducerea lui Florian Potra («Vrerea», VII, nr. 4-5, aprilie-mai 1946).

Pe de altă parte, ca propagator al culturii române în țara lui, Silvio Guarnieri a publicat *Uso dei romeni* în «Almanacco di visioni» (1941), o prezentare a prozei moderne românești, cu titlul *România*, în «Tempo» (IV, nr. 75) și tot acolo (V, nr. 84/1941) a văzut lumina tiparului recenzia sa *Mircea Eliade*, „Il segreto del dottor Honigberger”, urmate ulterior și de alte contribuții.

Doina Condrea Derer